

SEMINARE

t. 42 * 2021, nr 1, s. 95-106

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2021.1.07>

Ks. STANISŁAW CHROBAK SDB¹
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID: 0000-0003-3015-4580

MŁODOŚĆ CZASEM MARZEŃ I WYBORÓW. REFLEKSJE W ŚWIETLE POSYNODALNEJ ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ *CHRISTUS VIVIT*

YOUNG AGE AS THE TIME FOR DREAMS AND CHOICES. REFLECTIONS IN LIGHT
OF THE POST-SYNODAL APOSTOLIC EXHORTATION “*CHRISTUS VIVIT*”

Abstract

As Pope Francis asserts, youth cannot be a period of suspension; on the contrary, it is the age of decision, which is precisely the essence of its charm and its greatest challenge. Young age is the time for commitment, creativity and proactive development of one's biography. Thus, building the young must be the subject of authentic concern, while a reflection on young age will not only help those who are currently achieving or experiencing that age, but also to anyone willing to maintain their young spirit forever. In this context, presentation of images that reveal the very essence of young age, encompassing a particular idea of a human being, a concept of the world and a hierarchy of values, demonstrates the originality and uniqueness of the enthusiasm expressed by a young person pursuing their dreams and choices. The Pope emphasizes that the features typical of a young heart include readiness to transform, an ability to rise and to accept the lessons of life.

Keywords: Pope Francis, young person, young age, dreams, choices

Abstrakt

Młodość – jak stwierdza papież Franciszek – nie może pozostać czasem w zawieszaniu: to wiek decyzji i właśnie na tym polega jej urok oraz jej największe zadanie. Młodość jest czasem zaangażowania, kreatywności i aktywnego tworzenia swojej biografii. Budowanie młodości musi być zatem przedmiotem autentycznej troski, zaś refleksja nad młodością nie tylko służy tym, którzy ją aktualnie osiągają czy przeżywają, ale każdemu, kto chciałby młody duchem pozostać na zawsze. W tym kontekście ukazanie ujęć odsłaniających istotę młodości, zawierających w sobie określoną ideę człowieka, koncepcję świata i hierarchię wartości pozwala zobaczyć, jak oryginalny i niepowtarzalny jest entuzjazm realizującego swoje marzenia i wybory młodego człowieka. Dla młodego serca – podkreśla papież – typowa jest gotowość do przemiany, zdolność do powstania i do przyjęcia nauki, jaką daje życie.

Słowa kluczowe: papież Franciszek, młody człowiek, młodość, marzenia, wybory

¹ Ks. dr hab. Stanisław Chrobak SDB, prof. UKSW – kierownik Katedry Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W swoich badaniach podejmuje problematykę z zakresu pedagogiki ogólnej, teoretycznych podstaw wychowania i pedagogiki o inspiracji chrześcijańskiej. E-mail: s.chrobak@uksw.edu.pl

WSTĘP

Funkcjonowanie każdego człowieka można opisywać i analizować przez pryzmat zjawisk zachodzących w obszarze biologicznym (*soma*), psychicznym (*psyche*) i społecznym (*polis*). Zmiany w tych obszarach stanowią fundament dla procesu formowania tożsamości w okresie dorastania. Obszary te nie funkcjonują autonomicznie, to co dzieje się w jednym z nich ma znaczenie dla pozostałych. Młody człowiek zaczyna gromadzić i poszukiwać nowe doświadczenia fizyczne, społeczne i intelektualne po to, aby móc je samodzielnie uporządkować i skonsolidować w nowe wzorce i schematy, które lepiej przygotowują go do dorosłego życia. Zanim jednak odnajdzie własną drogę i cel w życiu oraz zanim określi rolę, którą chciałby w świecie innych ludzi pełnić, zbierane doświadczenia poddaje licznym próbom i eksperymentom, aby upewnić się co do słuszności podjętych wyborów. To odnajdywanie siebie na nowo, odkrywanie „jaki jestem”, „jakimi zasobami dysponuję” i „jaki jestem w oczach innych” określa się mianem procesu formowania własnej tożsamości. Podejmowane próby wiążą się często z ryzykiem popełniania błędów. Tym bardziej, że formowanie tożsamości nie odbywa się w izolacji, ale jest osadzone w kontekście społecznym i kulturowym (Bardziejewska 2005, 346-348). Każda odpowiedź na tak postawione pytania, poszerza pole badań i spektrum hipotez, których źródła tkwią w teoriach oraz w praktyce życia społecznego.

Dążenia młodych ludzi są wyrazem ich kierunku pragnień, gotowości do działania, nastawieniem na określone cele. „Młodość – stwierdza papież Franciszek – będąca fazą rozwoju osobowości, charakteryzuje się marzeniami, które nabierają kształtu, relacjami, które są coraz bardziej spójne i zrównoważone, próbami i eksperymentami, decyzjami, które stopniowo budują projekt życia. W tym okresie życia ludzie młodzi są powołani, aby zaprojektować sobie przyszłość, nie odcinając korzeni, by budować niezależność, ale nie w samotności” (Franciszek 2019, 137). Młodość jest czasem zaangażowania, kreatywności i aktywnego tworzenia swojej biografii. Zatem ukazanie ujęć odsłaniających istotę młodości, zawierających w sobie określoną ideę człowieka, koncepcję świata i hierarchię wartości pozwala zobaczyć, jak oryginalny i niepowtarzalny jest entuzjazm realizującego swoje marzenia i wybory młodego człowieka. Może także motywować innych do szukania nowych jakości swojego życia.

1. OBLICZA MŁODOŚCI I MŁODZIEŻY

Mówiąc o młodzieży, ma się na uwadze najczęściej tych, którzy przestali być dziećmi, a jeszcze nie są dorośli. Fenomen młodości można rozpatrywać z co najmniej trzech perspektyw: biologicznej, psychologicznej i społecznej. Według kryterium wiekowego, młodzież to grupa między 10./12. a 20. rokiem życia. Granica ta wydłuża się nawet do 30. roku życia. Na gruncie psychologii i pedagogiki jest definiowana najczęściej jako kategoria wiekowa jednostek będących w stadium

przejściowym (fazie młodości) między dzieciństwem a dorosłością, zmierzających do osiągnięcia pełnej dojrzałości. W socjologii jako grupa społeczna lub też kategoria społeczno-demograficzna, która dzięki swej młodości i dynamice może stawać się czynnikiem zmiany społecznej i wywierać wpływ na przemiany całego społeczeństwa (Nowak 1994, 16-18; Leppert 2011, 11-12). Młodość to także czas konstruowania projektu życia jako szczególnej formy szukania jego sensu i realizacji siebie, określenia swej tożsamości przy jednoczesnym otwarciu na życie w wymiarze społecznym. „Człowiek musi – jak stwierdza Jacques Maritain – korzystając ze swojej wolnej woli, uzupełniać to, co zostało w ogólnych zarysach wyryte w jego naturze. Według popularnego określenia, bardzo zresztą głębokiego, człowiek musi stać się człowiekiem. W porządku moralnym musi sam zdobyć swoją wolność i swoją osobowość” (Maritain 1988, 335). Zatem namysł nad młodością i młodzieżą wiąże się z próbą znalezienia odpowiedzi na wiele pytań, wśród których na czoło wysuwa się pytanie o to, dlaczego młodzież zasługuje na poświęcenie jej szczególnej uwagi? Co takiego szczególnego jest w tej grupie wiekowej, że znajduje się ona w polu zainteresowania tak wielu ludzi? Jakie zobowiązania i wyzwania stoją przed dorosłymi organizatorami życia młodzieżowego? Każda odpowiedź na tak postawione pytania poszerza pole badań i spektrum hipotez. Poszczególne ilustracje i interpretacje młodzieży i młodości składają się bowiem na kalejdoskopowe obrazy, które nie tylko się wciąż zmieniają, ale też trudno uchwycić ich strukturę (Czerepaniak-Walczak 2007, 173-177).

Badania nad młodzieżą przełomu XX i XXI wieku skupiały się przede wszystkim na problematyce wartości, aspiracji, orientacji życiowych i społecznych młodzieży, jej tożsamości narodowej i kulturowej, problemach subkultur młodzieżowych, religijności, tolerancji czy wreszcie zjawiskach patologii, przemocy i agresji (Galas 2004, 335-336). W literaturze z zakresu nauk społecznych wyodrębnia się kategorię „globalnego nastolatka” („the global teenager”). Pojęcie to obejmuje wielkomięjską młodzież klasy średniej, którą niezależnie od miejsca zamieszkania cechuje podobna tożsamość, styl życia, model konsumpcji. Termin – globalny nastolatek – został ukuty w latach 80. Współcześnie okres dojrzewania – bycia nastolatkiem – przyjęcia charakterystycznej postawy, perspektywy i stylu życia trwa w USA od 10 roku życia do około 35 roku życia. Tak więc okres, który w przeszłości nie istniał, obecnie staje się najdłuższym okresem, a właściwie stylem życia. Młodzi ludzie, żyjąc w zastanej rzeczywistości, której charakterystycznym zjawiskiem jest globalizacja, doskonale w niej funkcjonują i zdomawiają się. Są bardzo pragmatyczni i łatwo się komunikują, nigdy nie są zdziwieni, a świat poprzez rozwój środków komunikacji i technologii stanowi dla nich „najbliższą okolicę”. Głównym kryterium określającym globalnego nastolatka jest umiejętność funkcjonowania w ramach „globalnej kultury młodzieżowej”. Dni globalnego nastolatka nie należą do przyszłości, lecz dzieją się teraz. Należy jednak zaznaczyć, iż dzielą także podobne obawy dotyczące spełniania kulturowych kryteriów: słuchania odpowiedniej muzyki, znajomości ikon kulturowych, bycia na bieżąco ze zmieniającą

się szybko modą, a także nowinkami technologicznymi – po prostu sprawnego funkcjonowania w globalnej kulturze młodzieżowej (Cybal-Michalska 2006, 7-11; Kluczyńska 2010, 65-67). „Socjologowie dwoją się i troją, aby te pokolenia nazwać i opisać. I tak *baby boomers* to ludzie urodzeni w latach 1946-1964, w czasie powojennego wyżu demograficznego. Po nich nadeszło pokolenie X – osób urodzonych od lat 60. do początków lat 80. Litera X w nazwie ma oznaczać niepewność, niewiadomą, zagubienie w chaosie współczesności. Kolejnej generacji przypisywano literkę Y, ale bardziej powszechne stało się określenie «millennials». To ludzie urodzeni w latach 1980-2000, czyli w epoce, kiedy nowinki technologiczne stały się codziennością. Ludzie urodzeni na początku XXI wieku nie mogą narzekać na brak określeń swojego pokolenia: jako następców «iksów» i «igreków» nazwano ich pokoleniem Z, ale nazywani są także generacją @, iGen (od iPada, czyli urządzenia, które jest ich nieodłącznym towarzyszem), pokoleniem smart, postmillennialsami czy generacją C, za angielskimi słowami *connect*, *communicate*, *change*, czyli łącz, komunikuj, zmieniaj” (Huf 2020, 41).

Młodzież traktowana jest często jako grupa, zbiorowość, a nawet pokolenie (Cuprjak 2020, 102-107). Próbując scharakteryzować tożsamość młodego pokolenia, można przywołać kilka kluczowych charakterystyk pojawiających się w badaniach młodzieży z 2018 roku w obszarze szerokiej problematyki: domu rodzinnego i warunków materialnych, rówieśników, szkoły, aspiracji życiowych, postaw wobec demokracji i polityki, aktywności obywatelskiej i postaw prospołecznych, religijności i stosunku do aborcji, zainteresowań i sposobów spędzania wolnego czasu. Uwzględniono także uczestnictwo w grach o charakterze hazardowym i doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi. W sumie powstał wielostronny i wnikliwy szkic do portretu dzisiejszych młodych ludzi, ich cech i właściwości oraz różnorodnych uwarunkowań tychże (Grabowska 2019, 7-16). „Mamy do czynienia z tak wielkim pluralizmem światów młodzieży – podkreśla papież Franciszek – że w niektórych krajach istnieje tendencja do używania terminu «młodzież» w liczbie mnogiej. Ponadto grupa wiekowa rozpatrywana przez obecny Synod (16-29 lat) nie stanowi jednorodnej całości, ale składa się z grup, które przeżywają swoiste sytuacje” (Franciszek 2019, 68). Okres młodzieńczy – nastawiony na intensyfikację wrażeń i siłę doznań, cechujący się emocjonalną chwiejnością – potrzebuje silnego fundamentu. Zatem „ważne jest, aby dorastający młodzi ludzie znaleźli w swoim środowisku jakieś stałe źródła wsparcia społecznego (...). Takie wsparcie społeczne umożliwi młodemu człowiekowi zaplanowanie swojej przyszłości” (Gerrig i Zimbardo 2009, 337).

Zmieniająca się rzeczywistość świata i człowieka jest zawsze szczególnym wyzwaniem dla Kościoła. Kościół uświadamia sobie, że – jak to trafnie ujęła konstytucja II Soboru Watykańskiego *Gaudium et spes* – „należy poznać i rozumieć świat, w którym żyjemy, jego dramatyczne oczekiwania, dążenia i nadzieje” (nr 4). W tym też kontekście, podkreśla papież Franciszek, „jeśli dla wielu młodych Bóg, religia i Kościół wydają się pustymi słowami, to są oni wrażliwi na osobę

Jezusa, gdy jest ona przedstawiana w atrakcyjny i skuteczny sposób. Dlatego konieczne jest, aby Kościół nie był zbyt skoncentrowany na sobie samym, ale aby przede wszystkim odzwierciedlał Jezusa Chrystusa. To zakłada, że pokornie uzna on, iż pewne konkretne kwestie muszą się zmienić, a w tym celu musi także poznać wizję, a nawet krytykę ludzi młodych” (Franciszek 2019, 39). Młodzież nie jest rzeczywistością, którą można analizować abstrakcyjnie. Papież Franciszek stwierdza, że w rzeczywistości nie istnieje „młodzież”, ale są ludzie młodzi z ich konkretnym życiem. Analizując sytuację młodych ludzi we współczesnym świecie, dostrzega, iż: wielu ludzi młodych żyje w rzeczywistości wojny i doznaje przemocy w niezliczonej różnorodności jej form; podlega naciskom ideologicznym i jest wykorzystywanych, zarówno przez liberalną prawicę, jak i lewicę; cierpi z powodu marginalizacji i wykluczenia społecznego, z powodów religijnych, etnicznych lub ekonomicznych; w wielu krajach ubogich pomoc finansowa niektórych krajów bogatszych lub pewnych organizacji międzynarodowych jest zwykle związana z akceptacją zachodnich propozycji dotyczących seksualności, małżeństwa, życia społecznego, co w konsekwencji prowadzi do budowania kultury odrzucenia, w której sami młodzi stają się w końcu materiałem „jednorazowego użytku”; niektórzy młodzi postrzegają tradycyjną rodzinę jako opresyjną i od niej uciekają pod naciskiem globalnej kultury, która niekiedy pozostawia ich bez punktów odniesienia; młodzi ludzie przyznają, że ciało i seksualność mają istotne znaczenie dla ich życia oraz rozwoju ich tożsamości, z drugiej zaś strony w świecie, który podkreśla wyłącznie seksualność, moralność seksualna jest często powodem niezrozumienia i wyobcowania od Kościoła; media społecznościowe są miejscem, w którym młodzi ludzie spędzają dużo czasu i łatwo się spotykają, ale mogą narazić na ryzyko uzależnienia, izolacji i postępującej utraty kontaktu z rzeczywistością, co utrudnia rozwój autentycznych relacji międzyludzkich; plaga nadużyć seksualnych wobec nieletnich jest niestety zjawiskiem rozpowszechnionym historycznie we wszystkich kulturach i społecznościach, to dotyka również Kościoła i stanowi przeszkodę dla jego misji (por. Franciszek 2019, rozdz. trzeci). Odkrywanie swojego „ja” w całej jego wielorakiej potencjalności, swojego człowieczeństwa jest jednym z najważniejszych elementów koncepcji życia, szczególnie w okresie młodości. Dlatego „rozwój oznacza zachowanie i pielęgnowanie rzeczy najcenniejszych, jakimi obdarowuje cię młodość, ale jednocześnie oznacza otwartość i oczyszczanie tego, co nie jest dobre oraz przyjmowanie nowych darów od Boga, który cię wzywa do rozwijania tego, co wartościowe” (Franciszek 2019, 161).

2. ODNOWIĆ I ROZWIJAĆ MŁODOŚĆ – INTUICJE PAPIEŻA FRANCISZKA

Młodość można określić jako fazę dojrzałości potencjalnej. Docenianie młodości oznacza postrzeganie tego okresu życia jako czasu cennego, a nie jako fazy przejściowej, w której ludzie młodzi czują się pchnięci w dorosłość. „Młodość – stwierdza papież Franciszek – nie może pozostać czasem w zawieszaniu: to wiek

decyzji i właśnie na tym polega jej urok oraz jej największe zadanie. Ludzie młodzi podejmują decyzje w sferze zawodowej, społecznej, politycznej, a także inne, bardziej radykalne, które nadadzą ich życiu decydujący kształt. Podejmują również decyzje dotyczące miłości, wyboru partnera i możliwości posiadania pierwszych dzieci. (...) Najpiękniejsze marzenia zdobywa się, mając nadzieję, cierpliwość i determinację, rezygnując z pośpiechu. Jednocześnie nie wolno się zamykać z powodu niepewności i obawy przed ryzykiem czy popełnianiem błędów. Musimy się raczej obawiać życia sparaliżowanego, jak żywe trupy, sprowadzeni do istot, które nie żyją, bo nie chcą ryzykować, bo nie realizują swoich przedsięwzięć, albo boją się popełniać błędy. Nawet jeśli się pomylisz, zawsze możesz podnieść głowę i zacząć od nowa, ponieważ nikt nie ma prawa ukraść ci nadziei” (Franciszek 2019, 140, 142). Budowanie młodości musi być zatem przedmiotem autentycznej troski, zaś refleksja nad młodością nie tylko służy tym, którzy ją aktualnie osiągają czy przeżywają, ale każdemu, kto chciałby młody duchem pozostać na zawsze. W tym kontekście wielokierunkowości odniesień, wielowymiarowości bycia, stawania się i spełniania siebie można wskazać te marzenia ludzi młodych, które w swej podstawowej funkcji służą odkrywaniu swojego „ja” w całej jego wielorakiej potencjalności, a przede wszystkim:

a) młodość jest szczególnym bogactwem

Próbując scharakteryzować tożsamość młodego pokolenia, można stwierdzić, że młodzi ludzie mają wysokie aspiracje, które zamierzają w dalszym życiu realizować, ale także mocno wierzą w to, że ich realizacja jest jak najbardziej możliwa. W przekonaniach młodych ludzi dominuje wiara we własne siły oraz potrzeba zdania się wyłącznie na siebie, gdy ten sukces chce się osiągnąć. Mają także poczucie wyjątkowości swego „ja”, są ciekawi otaczającego świata i w swych dążeniach bywają gotowi naruszyć obowiązujące normy społeczne. Chęć młodych ludzi, by ich życie było barwne, ciekawe, oddaje potrzebę emocjonalnego zaangażowania się i przeżywania zdarzeń, sytuacji, które ich w życiu spotkają (Leszniewski 2015, 172-173). „Dla młodego serca – stwierdza Franciszek – typowa jest gotowość do przemiany, zdolność do powstania i do przyjęcia nauki, jaką daje życie” (Franciszek 2019, 12). Młody człowiek jest osobą w rozwoju. „Można bowiem spędzić młodość w rozkojarzeniu, prześlizgując się po powierzchni życia, ospale, będąc niezdolnym do pielęgnowania głębokich relacji i wejścia w istotę życia. W ten sposób przygotowujemy sobie przyszłość ubogą, bez treści. Albo można spędzić młodość, pielęgnując to, co piękne i wspaniałe, przygotowując tym samym przyszłość pełną życia i wewnętrznego bogactwa” (Franciszek 2019, 19). Papież podkreśla, że „dobrze przeżyta młodość pozostaje wewnętrznym doświadczeniem, a w życiu dorosłym zostaje przyswojona, pogłębiona i nadal wydaje swoje owoce. O ile dla człowieka młodego typowe jest pociągnięcie przez nieskończoność, która się otwiera i zaczyna, to zagrożeniem życia dorosłego, z jego pewnikami i wygodami, jest pomijanie coraz bardziej tej perspektywy i utracenie tej wartości, typowej dla okresu młodzieńczego. Tymczasem powinno mieć miejsce coś innego: dojrzewa-

nie, rozwój i zorganizowanie swego życia, bez utraty tego pociągnięcia, tej szerokiej otwartości, tej fascynacji ową rzeczywistością, która jest zawsze czymś więcej. W każdej chwili życia możemy odnowić i rozwijać młodość” (Franciszek 2019, 160). Ten wewnętrzny dynamizm jest wpisany w ludzką egzystencję, zatem „zdrowy niepokój, który budzi się szczególnie w młodości, pozostaje cechą charakterystyczną każdego serca, które pozostaje młode, dyspozycyjne, otwarte” (Franciszek 2019, 138). W tym też kontekście Franciszek kieruje do młodych wezwanie: „Młodzi, nie rezygnujcie z tego, co najlepsze w waszej młodości, nie patrzcie na życie z balkonu. Nie mylcie szczęścia z kanapą i nie spędzajcie całego życia przed ekranem. Nie stawajcie się też smutnym widowiskiem porzuconego pojazdu. Nie bądźcie zaparkowanymi autami, ale raczej pozwólcie, by rozkwitły wasze marzenia i podejmujcie decyzje. (...) Żyćcie! Weźcie się za to, co w życiu najlepsze!” (Franciszek 2019, 143).

b) potrzeba zakorzenienia i dzielenia się mądrością czasu

„Mądry młody człowiek – podkreśla papież Franciszek – otwiera się na przyszłość, ale zawsze jest w stanie docenić coś z doświadczenia innych” (Franciszek 2019, 16). O korzyściach płynących z dialogu międzypokoleniowego można mówić zarówno z perspektywy osób starszych, jak i pokolenia ludzi młodych. Ludzie starsi odczuwają wzrost poczucia bycia zauważonym i potrzebnym, a relacje międzygeneracyjne dają szansę na wyjście z alienacji wynikającej z dystansu kulturowego. Są warunkiem uświadomienia młodym uniwersalnych wartości. Poprawiają jakość życia poprzez łagodzenie poczucia wykluczenia społecznego. Przelamują wzajemną nieufność. Ludzie młodzi z kolei uzyskują adekwatny wizerunek starości. Nawiązują bliższe relacje z osobami w późnej dorosłości. Mają możliwość docenienia bagażu doświadczeń starszego pokolenia oraz szansę rozwoju postawy otwartości, tolerancji, szacunku. Stają się wrażliwsi na ich potrzeby i oczekiwania. Poznając proces starzenia się i starości, mają szansę przygotować się do własnej starości. Tu nie chodzi o ujednoczenie poglądów, perspektyw, doświadczeń. Wartość tkwi w różnorodności wizji świata i uczeniu się prawdziwego szacunku i zrozumienia (Wiśniewska 2017, 44). W tym też kontekście papież prosi ludzi starszych, by dzielili się mądrością czasu i byli strażnikami pamięci. Przestrzega młodych przed myśleniem, że dorosli są przeszłością, która już się nie liczy, która już się skończyła, a dorosłych, że zawsze wiedzą, jak powinni zachowywać się młodzi (Franciszek 2019, 201). „Starsi mają marzenia utkane ze wspomnień, obrazów wielu rzeczy przeżytych, naznaczonych doświadczeniem i latami. Jeśli ludzie młodzi zakorzeniają się w marzeniach starszych, to udaje się im zobaczyć przyszłość, mogą mieć wizje, które otwierają im horyzont i ukazują nowe drogi. Ale jeśli starsi nie marzą, to młodzi nie mogą już wyraźnie widzieć horyzontu” (Franciszek 2019, 193). Cała mądrość, jak zauważa Franciszek, nie może być zamknięta w ograniczeniach narzuconych przez obecne środki przekazu. Istnienie relacji międzypokoleniowych sprawia, że we wspólnotach możliwa jest pamięć zbiorowa, ponieważ każde pokolenie podejmuje nauki swoich poprzedników, pozostawiając

w ten sposób dziedzictwo swoim następcom. Opowieści osób starszych, które czasami wydają się mitologiczne, fantastyczne, często pełne są bogatych doświadczeń, wymownych symboli, ukrytych przesłań, które nie mieszczą się w wiadomościach sieci społecznościowych. Chodzi zatem o bycie otwartym i podjęcie mądrości, która jest przekazywana z pokolenia na pokolenie (Franciszek 2019, 190-191, 195). „Korzenie to nie kotwice wiążące nas z innymi czasami i uniemożliwiające wejście w świat dzisiejszy, by stworzyć coś nowego. Przeciwnie, są punktem zakorzenia pozwalającym nam się rozwijać i reagować na nowe wyzwania” (Franciszek 2019, 200).

c) miłość, rodzina i twórcze bycie we wspólnocie

Rozwój człowieka charakteryzuje i kształtuje szczególnie rodzaj doświadczeń i aktywności. Realizuje się w projektach i troskaniach, dążeniach i odniesieniach. Obok kontaktów interpersonalnych, dla kształtowania się młodego człowieka istotne pozostaje jego funkcjonowanie w otoczeniu zespołu ludzi uczciwie pracujących, wzajemnie życzliwych, działających wspólnotowo. Dynamika istnienia wspólnoty zależy od zaangażowania jednostek, które ofiarowują wspólnocie część własnego życia i duchowej energii. Im mocniej jednostka wpływa na tożsamość wspólnoty, tym bardziej się w nią angażuje i tym bardziej wspólnota zakorzenia się we wnętrzu jednostki i kształtuje jej tożsamość. Również w dzisiejszych czasach młodzi są gotowi brać na siebie część odpowiedzialności, pod warunkiem, że znajdzie się ktoś, kto potraktuje ich poważnie, włączy w jakąś aktywność, pomoże im ukierunkować energię, pozwalając im żyć ze zdrową pasją dla drugiego w perspektywie wspólnoty. Młody człowiek może się sprawdzić, odkryć własne zdolności, a także znaleźć swoją drogę zaangażowania i realizacji (Chrobak 2017, 135-137). „Dotyczy to – stwierdza papież Franciszek – zwłaszcza ludzi młodych, ponieważ zjednoczeni macie siłę godną podziwu. Kiedy cieszyacie się życiem wspólnotowym, jesteście zdolni do wielkich poświęceń dla innych i dla wspólnoty. Natomiast izolacja – przeciwnie – osłabia was i naraża na najgorsze zło naszych czasów” (Franciszek 2019, 110).

W kulturze tymczasowości, względności „bycie młodym to nie tylko pogoń za przemijającymi przyjemnościami i powierzchownymi sukcesami. Aby młodość spełniła swój cel na drodze twego życia, musi być okresem hojnego dawania siebie, szczerego ofiarowania, poświęceń, które kosztują, ale czynią nas owocnymi” (Franciszek 2019, 108). Franciszek podkreśla, iż „to «bycie dla innych» w życiu każdej młodej osoby jest zazwyczaj związane z dwiema podstawowymi kwestiami: stworzeniem nowej rodziny i pracą” (Franciszek 2019, 258). W tym kontekście papież przypomina, że rodzina jest dla ludzi młodych głównym punktem odniesienia, w niej znajdują się najlepsze bodźce do dojrzewania i najpiękniejsze radości do dzielenia się, jest miejscem rozwijania najlepszych cnót, przede wszystkim miłości, cierpliwości, zdolności do dialogu i służby (Franciszek 2019, 262-265).

Wejście młodych w dorosłość często oznacza wkroczenie danej osoby w świat pracy. Praca „jest wyrazem ludzkiej godności, jest drogą dojrzewania i integracji

społecznej, jest stałym bodźcem do wzrastania w odpowiedzialności i kreatywności, jest zabezpieczeniem przed skłonnością do indywidualizmu i wygody, i jest także oddawaniem chwały Bogu poprzez rozwój swoich zdolności” (Franciszek 2019, 271). Pozwala młodym dorosłym zaspokoić ich potrzeby praktyczne, a co ważniejsze, szukać sensu i spełnienia swoich marzeń i wizji, ale może też być formą wykluczenia i marginalizacji (np. bezrobocie, wyzysk pracy). Doświadczenie nieciągłości, eliminacji i upadku podstawowych pewników, powodują, iż wielu młodych czuje się dzisiaj dziećmi porażki. Miłość braterska natomiast pomnaża zdolność do radości, sprawia, że jesteśmy zdolni cieszyć się z dobra innych. Papież zachęca, by spontaniczność i rozmach młodości przekształcała się coraz bardziej w spontaniczność miłości braterskiej, w świeżość, która sprawia pragnienie budowania wspólnoty (Franciszek 2019, 167)². Zatem, „tworzenie «domu» to ostatecznie tworzenie rodziny; to uczenie się odczuwania jedności z innymi, abstrahując od powiązań utylitarystycznych lub funkcjonalnych; bycie zjednoczonymi w taki sposób, że odczuwamy życie jako trochę bardziej ludzkie. (...) To tworzenie więzi, które buduje się przez proste, codzienne gesty, które wszyscy możemy wykonywać. Jak wszyscy dobrze wiemy, dom potrzebuje współpracy wszystkich” (Franciszek 2019, 217).

d) droga realizacji powołania

Stawanie się człowiekiem zakłada nie tylko dynamiczność podmiotu i cel, któremu dynamiczność ta winna być przyporządkowana, ale i sposób dochodzenia do tego celu. Istota człowieczeństwa zakłada jego transcendencję, jego nieustanne przekraczanie siebie i wychodzenie poza siebie, zawsze ku i zawsze dla. A zatem, stawanie się człowieka dokonuje się w sytuacji, że wprawdzie dzieje się to w nim samym, ale także wobec czegoś. Życie jest nam nie tylko dane, ale zadane. Każdy jednak powinien poznać swoje własne życiowe powołanie (Stróżewski 1992, 39-41; Gadacz 2005, 33-35). „Do realizacji własnego powołania – podkreśla papież Franciszek – konieczne jest rozwijanie, sprawienie, by wzeszło, i pielęgnowanie tego wszystkiego, czym jesteśmy. Nie chodzi o wymyślanie siebie, o stworzenie siebie z niczego, ale o odkrywanie siebie w świetle Boga i sprawienie rozkwitu swej istoty: «według Bożego planu każdy człowiek jest powołany do rozwijania samego siebie, gdyż wszelkie życie ludzkie przeznaczone jest przez Boga do jakiegoś zadania». Twoje powołanie prowadzi cię do wydobycia z siebie tego, co w tobie najlepsze dla chwały Boga i dla dobra innych” (Franciszek 2019, 257)³. To rozeznawanie

² Papież kieruje wezwanie do młodych: „Drodzy młodzi, nie pozwalajcie, żeby wykorzystywano waszą młodość do promowania płytkiego życia, które myli piękno z pozorami. (...) Niezależnie od wszelkich aspektów zewnętrznych czy aktualnych mód istnieje piękno w każdym mężczyźnie i kobiecie, którzy z miłością żyją swoim powołaniem osobistym, bezinteresownie służąc wspólnocie, swej ojczyźnie, wielkodusznie pracując na rzecz szczęścia rodziny, angażując się w żmudne, anonimowe i bezinteresowne dzieło przywracania przyjaźni społecznej” (Franciszek 2019, 183).

³ Papież stwierdza, że: „Kiedy ktoś odkrywa, że Bóg go do czegoś wzywa, że na to został stworzony – może to być pielęgniarstwo, stolarka, komunikacja, inżynieria, nauczanie, sztuka lub jakakolwiek inna praca – to będzie wówczas zdolny do wydobycia swoich najlepszych umiejętności, ofiarności, hojności i poświęcenia się. Świadomość, że nie robisz rzeczy po to, by je robić, ale mają one sens, jako

powołania, chociaż obejmuje rozum i roztropność, to je przewyższa, bo chodzi w nim o dostrzeżenie tajemnicy jedynego i niepowtarzalnego planu, jaki Bóg ma dla każdego. Miłość Boga i związek z żywym Chrystusem nie przeszkadza w marzeniach, nie wymaga od nas ograniczania naszych horyzontów. Wręcz przeciwnie, ta miłość nas motywuje, pobudza, ukierunkowuje ku życiu lepszemu i piękniejszemu. Ostatecznie chodzi o rozpoznanie, po co jestem stworzony, z jakiego powodu odchodzę z tej ziemi, jaki jest plan Pana dla mojego życia (Franciszek 2019, 138). Zdaniem Franciszka „jeśli chodzi o rozeznanie powołania, konieczne jest zadanie sobie kilku pytań. Nie należy rozpoczynać od zastanawiania się, gdzie można by było więcej zarobić lub zdobyć więcej sławy i prestiżu społecznego, ale nie powinno się też zaczynać od zastanawiania się, jakie zadania przyniosłyby więcej przyjemności. Aby uniknąć błędów, należy zmienić perspektywę i zadać sobie pytanie: czy znam siebie samego poza moimi pozorami i odczuciami? Czy wiem, co przynosi radość mojemu sercu, a co je zasmuca? Jakie są moje mocne, a jakie słabe strony? W ślad za nimi, natychmiast pojawiają się kolejne pytania: jak mogę służyć lepiej i być bardziej użyteczny dla świata i Kościoła? Jakie jest moje miejsce na ziemi? Co mogę zaoferować społeczeństwu? Za tymi pytaniami przychodzą kolejne, bardzo realistyczne: czy mam umiejętności potrzebne do świadczenia tej służby, czy mogę je nabyć lub rozwinąć?” (Franciszek 2019, 285). Wszystko to stanowi powołanie, ponieważ jesteśmy wezwani, istnieje coś więcej niż tylko pragmatyczny wybór z naszej strony. W rozeznawaniu powołania nie można także wykluczać możliwości poświęcenia się Bogu w kapłaństwie, w życiu zakonnym lub w innych formach konsekracji. „Poszukiwanie Pana – stwierdza papież Franciszek – strzeżenie Jego słowa, staranie, by odpowiedzieć na nie swoim życiem, wzrastanie w cnotach czyni serca młodych silnymi. W tym celu trzeba utrzymywać więź z Jezusem, dostosować się do Niego, bo nie będziesz wzrastał w szczęściu i świętości jedynie o własnych siłach i własnych myślach. Tak, jak się martwisz, żeby nie stracić połączenia z Internetem, upewnij się, czy aktywne jest twoje połączenie z Panem, a to oznacza nieprzerywanie dialogu, słuchanie Go, opowiedzenie Mu o swoich sprawach, a kiedy nie masz wyraźnych pomysłów, co należy uczynić, zapytaj: «Co Jezus zrobiłby na moim miejscu?»” (Franciszek 2019, 158)⁴.

odpowiedź na powołanie rozbrzmiewające w głębi twej istoty, aby dać coś dla innych, sprawia, że działalność ta daje naszemu sercu szczególnie doświadczenie pełni” (Franciszek 2019, 273).

⁴ Papież zachęca młodych: „Nie pozwól, by skradziono ci nadzieję i radość, aby cię oszołomiono, chcąc użyć cię jako niewolnika do własnych interesów. Odważ się być kimś więcej, ponieważ twoje życie jest ważniejsze niż cokolwiek innego. Nie musisz posiadać ani udawać. Możesz stać się tym, czym Bóg, twój Stwórca, wie, że jesteś, jeśli przyznasz, że jesteś powołany do wielkich rzeczy. Przyzywaj Ducha Świętego i idź z ufnością do wielkiego celu: świętości. W ten sposób nie będziesz kserokopią. Będziesz w pełni sobą samym” (Franciszek 2019, 107).

ZAKOŃCZENIE

Programowanie myślenia człowieka czasów dzisiejszych sprawia, że ludzie tracą kontakt z tym, co rzeczywiste, a przyjmują za prawdziwy świat nierealny, wirtualny i w nim żyją. Żyją w świecie, który im zaproponowano jako modny. To, co realne, przestaje stanowić punkt odniesienia, ponieważ nie jawi się jako modne, a więc nie jest uznawane za wartościowe. Również współczesne pojmowanie wiary i chrześcijaństwa określa się niekiedy jako *bufet style*. *Wylóż mi wszystko na stole, a ja sobie wybiorę to, co mi smakuje*. Podobnie jak w hipermarkecie klient komponuje swój własny niepowtarzalny zestaw towarów, swój własny koszyk, tak też to ma miejsce w dziedzinie ducha. Można więc powiedzieć, że skomponowana przez współczesnego człowieka własna religia nie oznacza relacji z Bogiem oraz ludźmi, ale jest duchową przygodą z samym sobą (Pawlina 2020, 14-15). W tym też kontekście dylematów młodych ludzi papież Franciszek podkreśla, iż to „Bóg jest sprawcą młodości i działa w każdym młodym człowieku. Młodość jest czasem błogosławionym dla młodego człowieka i błogosławieństwem dla Kościoła i świata. To radość, pieśń nadziei i szczęścia. Docenianie młodości oznacza postrzeganie tego okresu życia jako czasu cennego, a nie jako fazy przejściowej, w której ludzie młodzi czują się pchnięci w dorosłość” (Franciszek 2019, 135).

BIBLIOGRAFIA:

- Bardziejewska, Mariola. 2005. Okres dorastania. Jak rozpoznać potencjał nastolatków? W: *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, red. Anna Izabela Brzezińska, 345-377. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Chrobak, Stanisław. 2017. Kultura aktywnego obywatelstwa racją życia społecznego. *Paedagogia Christiana*, 1(39), 129-147.
- Cuprjak, Magdalena. 2020. Budowanie wiedzy o młodzieży w dyskursie normatywnym. *Przegląd Pedagogiczny*, 1, 100-115.
- Cybal-Michalska, Agnieszka. 2006. *Tożsamość młodzieży w perspektywie globalnego świata. Studium socjopedagogiczne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Czerepaniak-Walczak, Maria. 2007. Stereotypy młodzieży: konieczność i możliwość odczarowania młodości. W: *Wychowanie. Pojęcia – Pojęcia – Procesy – Konteksty. Interdyscyplinarne ujęcie*, t. 1, red. Maria Dudzikowa i Maria Czerepaniak-Walczak, 173-203. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne.
- Franciszek. 2019. *Posynodalna adhortacja apostolska „Christus vivit”*.
- Gadacz, Tadeusz. 2005. *O umiejętności życia*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Galas, Barbara. 2004. Młodzież. W: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 3, red. Tadeusz Pilch, 327-336. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Gerrig, J. Richard i Philip G. Zimbardo. 2009. *Psychologia i życie*, red. nauk. Maria Materska, tłum. Józef Radzicki et al. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Grabowska, Mirosława. 2019. Młodzież w badaniach 2018 roku – wprowadzenie. W: *Młodzież 2018*, red. Mirosława Grabowska i Magdalena Gwiazda. Warszawa: CBOS. Dostęp: 21.01.2020. file:///C:/Users/stan/Downloads/REPORT%20M%C5%81ODZIE%C5%BB%202018.pdf.
- Huf, Agnieszka. 2020. Młodość w objęciach smartfona. *Gość Niedzielny*, 11, 40-42.
- Kluczyńska, Urszula. 2010. „Globalny nastolatek” jako efekt globalnej kultury i stylu życia. *Przegląd Pedagogiczny*, 1, 65-71.
- Leppert, Roman. 2011. *Młodzież – świat przeżywany i tożsamość*. Kraków: Impuls.
- Leszniewski, Tomasz. 2015. Młodzi i ich potencjał indywidualności. O metodologicznej strategii badania zjawiska. W: *Odkrywając współczesną młodzież. Studia interdyscyplinarne*, red. Monika I. Dąbkowska, 169-185. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Maritain, Jacques. 1988. *Pisma filozoficzne*, tłum. Janina Fenrychowa. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.
- Nowak, Marian. 1994. Ku współczesnej teorii młodzieży w pedagogice. W: *Nauki społeczne o młodzieży*, red. Tomasz Ożóg, 15-33. Lublin: Norbertinum.
- Pawlina, Krzysztof. 2020. Młodzież a chrześcijański system wartości. W: *Młodzież i jej świat: Kościół i Ojczyzna*, red. Ryszard F. Sadowski, 8-18. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego.
- Sobór Watykański II. 1965. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*.
- Stróżewski, Władysław. 1992. *W kręgu wartości*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Wiśniewska, Ewa. 2017. Starsi i młodzi w dialogu międzypokoleniowym. *Społeczeństwo. Edukacja. Język*, 6, 27-47.